
DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.20.33.2025.7>

UDK: 371.3:811.163.42

Prethodno priopćenje

Primljeno: 21. XII. 2024.

Prihvaćeno: 11. VI. 2025.

VLATKO SMILJANIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija

vsmiljani@fhs.hr

KROATOLOGIJA: RAZVOJ, METODE I JAVNO MNIJENJE

Sažetak

Kroatologija se razvila kao zasebno interdisciplinarno akademsko područje, formalno priznato unutar hrvatskoga znanstvenog okvira 2009. godine. Ova studija ispituje povijesni razvoj kroatologije, s posebnim naglaskom na njezinu evoluciju pod utjecajem ključnih kulturnih, povijesnih i političkih čimbenika od 19. stoljeća nadalje. Kritički se analiziraju metodološki pristupi koji su središnji za kroatološka istraživanja, poput jezikoslovnih, književnih i kulturoloških studija, te se razmatra njihova integracija u suvremeni akademski diskurs. Nadalje, rad istražuje percepciju kroatologije u javnosti i njezinu distinkciju od srodnih područja, poput kroatistike, pri čemu se naglašavaju aktualne rasprave o njezinoj znanstvenoj i društvenoj relevantnosti. Institucionalni napredci, uključujući uspostavu preddiplomskih, diplomskih i doktorskih programa, znatno su pridonijeli akademskoj vjerodostojnosti kroatologije. Ipak, ostaju izazovi u učvršćivanju njezina identiteta i rješavanju pitanja profesionalnih prilika za njezine diplomante. Ovo istraživanje naglašava nužnost usavršavanja metodoloških okvira i poticanja interdisciplinarne suradnje kako bi se dodatno povećao utjecaj ovoga područja na razumijevanje hrvatskoga nacionalnog identiteta i kulture.

Ključne riječi: kroatologija; interdisciplinarne studije; hrvatska kultura; metodološki razvoj; javna percepcija

Preliminary communication
Received on December 21, 2024
Accepted on June 11, 2025

VLATKO SMILJANIĆ
University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies
vsmiljani@fhs.hr

CROATOLOGY: DEVELOPMENT, METHODOLOGY AND PUBLIC PERCEPTION

Abstract

Croatology has emerged as a distinct interdisciplinary academic field, formally recognized within the Croatian scientific framework in 2009. This study examines the historical development of Croatology, emphasizing its evolution under the influence of key cultural, historical, and political factors, beginning in the 19th century. It critically analyzes methodological approaches central to Croatological research, such as linguistic, literary, and cultural studies, and explores their integration into contemporary academic discourse. Furthermore, the paper investigates the public perception of Croatology and its distinction from related fields, such as Croatistics, highlighting ongoing debates about its academic and societal relevance. Institutional advancements, including the establishment of undergraduate, graduate, and doctoral programs, have contributed significantly to its academic credibility. However, challenges remain in consolidating its identity and addressing professional opportunities for its graduates. This research highlights the need for refining methodological frameworks and fostering interdisciplinary collaboration to further enhance the impact of this field on the understanding of Croatian national identity and culture.

Keywords: Croatology; interdisciplinary studies; Croatian culture; methodological development; public perception

Uvod

Kroatologija je kao znanstveno polje u sustavu znanosti Republike Hrvatske službeno priznata već 15 godina, od njezina uvrštavanja u *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* 30. rujna 2009. godine. Time je formaliziran njezin status unutar nacionalnoga znanstvenog okvira, čime je i dodatno osnažena njezina akademska legitimnost. Usporedno s tim, kroatologija se do sada 31 akademsku godinu kontinuirano poučava na razini visokoga obrazovanja na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, kako u okviru prijediplomskoga tako i diplomskoga studija, čime se trajno afirmirala. Osim toga, važan doprinos razvoju toga polja ostvaren je kroz znanstveni časopis *Kroatologija*¹, ali i doktorski studij kroatologije na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu u sklopu kojega je do sada (2024.) obranjeno 40 doktorskih radova. Ovaj impresivan broj doktorata svjedoči o rastućoj znanstvenoj produkciji u području kroatologije, kao i o njezinoj važnosti za sustavno istraživanje.² Unatoč tim navodima u znanstvenoj bibliografiji kroatologije, koja prema informacijama iz CROSBİ-ja broji ukupno 1208 radova (<https://www.bib.irb.hr:8443/pregled/znanstvena-podrucja/8.04>), ne postoji studija koja bi sustavno obradila prikaz njezina razvoja, utvrdila znanstvenu metodologiju te odraz u javnome mnijenju kao *de iure* vrlo mlade znanstvene discipline, ali *de facto* znanstvenoga polja koje je svoje temeljne smjernice dobilo još sredinom 19. stoljeća, o čemu će biti više u nastavku rada.

Stoga, cilj je ovoga rada na temelju dostupne literature i napose medijskih izvora temeljiti prikaz razvoja kroatologije kao znanstvene discipline, a potom i raščlaniti ključne metode koje su oblikovale istraživački korpus te sagledati odraz u javnome mnijenju. Uspostavljanje veza između teorijskih spoznaja i prorade praktičnih implikacija ovoga

¹ *Kroatologija* naziv je znanstvenoga časopisa za hrvatsku kulturu koji je započeo s kontinuiranim izlaženjem od 2010. godine. Do danas je objelodanjeno ukupno 15 volumena časopisa i 25 sveščića. Inicijativu za pokretanjem časopisa dao je 2006. godine istaknuti hrvatski slavist, prof. emer. dr. sc. Alojz Jembrih (Kresnik, 2018.: 3-4).

² Informacije su dostupne na mrežnim stranicama Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.

istraživanja pridonijet će i boljemu razumijevanju uloge kroatologije u suvremenome društvu. Na koncu, cilj je rada kritički promišljati o budućim pravcima razvoja kroatologije, uzimajući u obzir izazove i mogućnosti koje donosi suvremeno društvo.

Kroatologija je interdisciplinarno, a napose humanističko znanstveno polje i sveučilišni studij koji se bavi proučavanjem hrvatskoga jezika, književnosti, kulturne povijesti, umjetnosti i drugih znanstvenih te stručnih kulturoloških gledišta vezanih za hrvatski narod i državu. Navlastito je ona znanstvena disciplina kojoj je cilj istraživati i dokumentirati različite sastavnice hrvatskoga nacionalnog identiteta. S obzirom na svoju izraženu interdisciplinarnost s naglaskom na humanističko područje znanosti, kroatologija ima širok opseg interesa i istraživanja koji odražavaju bogatstvo te raznolikost hrvatskoga kulturnog nasljeđa.

Iz svega navedenog možemo ustvrditi da je kroatologija kulturološka znanstvena disciplina s izraženim nacionalnim predznakom. Ako bismo je željeli usporediti sa znanstvenim konceptima Zapada, onda bi ista pripadala kategoriji koja se u anglosaksonske sustavu znanosti naziva *area studies* (hrv. studije područja). Taj istraživački djelokrug predstavlja multidisciplinarni okvir usmjeren na proučavanje određenih zemljopisnih i(li) kulturnih područja. Posebna se pažnja posvećuje raščlambi temâ u surječju povijesti, političkih znanosti, sociologije, etnologije, geografije, lingvistike, književnosti i kulturologije. Prema dosadašnjim istraživanjima (Mehler i Hoffman, 2015) idejni začetnik takva metodološkog pristupa bio je Friedrich Heinrich Alexander von Humboldt, njemački polihistor i mlađi brat uglednoga jezikoslovca i filozofa Wilhelma von Humboldta. Dodatno, Alexander von Humboldt smatra se jednim od prvih europskih znanstvenika koji su sustavno unaprjeđivali interdisciplinarna, pa i šira kulturološka istraživanja, što je jasno izraženo u njegovoj poznatoj dnevničkoj bilješci: „Alles hängt mit allem zusammen.“³ (Doherr, 2015, p. 47)

³ Hrv. Sve je međupovezano.

Kroatologija, u metodološkome smislu, može se povezati s etnolingvistikom koja čini jedan od njezinih ključnih dijelova. Etnolingvistika je, poput kroatologije, znanstvena disciplina koja se još uvijek suočava s nedostatkom jasno definirana instrumentarija za opis svojega predmeta proučavanja. Njezina inherentna složenost ukazuje na potrebu za razvojem novih znanstvenih metoda i uvođenjem specifičnih termina. Isto kao i kroatologija, etnolingvistika ne ograničava svoj fokus isključivo na jezik i verbalni izričaj, nego obuhvaća i šire shvaćenu kulturu. Stoga je ključno odrediti precizan i funkcionalan metodološki okvir kako bi se izbjegla opasnost od nejasnih i ispraznih interpretacija. (Nagórko, 2004, p. 131-132)

Razumijevanje kroatologije ne tiče se samo akademske zajednice nego ima i potencijal oblikovati šire društvene diskurse, pridonoseći osvještavanju kulturnih vrijednosti i osnaživanju nacionalnoga identiteta. Takva višestruka relevantnost kroatologije naglašava potrebu za njezinim daljnjim promišljanjem, unaprjeđenjem i afirmacijom kao neizostavne sastavnice suvremenih znanstvenih i obrazovnih procesa u Hrvatskoj.

Povijest

Razvoj kroatologije kao znanstvene discipline u Hrvatskoj moguće je pratiti kroz različite povijesne etape, pri čemu je njezina evolucija bila usko povezana s promjenama u akademskim pristupima, društvenim okolnostima, politikom i kulturnim potrebama. Posebno je 19. stoljeće, obilježeno razdobljem romantizma i nacionalnoga buđenja, bilo ključna epoha za sustavno istraživanje hrvatske povijesti, jezika i književnosti. Ovo stoljeće, poznato i kao doba profesionalizacije gotovo svih znanstvenih disciplina, pružilo je okvir za uspostavljanje kroatologije kao organizirana područja znanstvenoga istraživanja. Uz navedeno, proučavanje nacionalnih kultura upravo je svoj zenit doseglo u 19. stoljeću (Kovačić, 2010, p. 385). U tome kontekstu intenzivniji interes za hrvatsku kulturnu baštinu bio je ne samo odraz romantičarskoga zanosa i domoljubne svijesti nego i rezultat nastojanja da se postave znanstveno

utemeljene osnove za proučavanje nacionalne kulture. Upravo u ovome razdoblju kroatologija počinje dobivati prve obrise kao specijalizirano područje istraživanja.

Prema Radoslavu Katičiću, hrvatskoga povjesničara, književnika i političara Ivana Kukuljevića Sakcinskoga valja smatrati „osnivačem studija hrvatske kulture“ (Katičić, 2011, p. 16). Kukuljevićev životopis svjedoči o njegovoj ustrajnoj borbi za afirmaciju hrvatskoga jezika i proširenju njegove uporabe, kao i o posvećenosti istraživanju povijesno-kulturne baštine s ciljem promicanja hrvatskoga nacionalnog identiteta. Njegov interdisciplinarni pristup odražava, dakle, i ključne značajke 19. stoljeća, stoljeća profesionalizacije znanstvenih disciplina, kada se istraživanje nacionalne povijesti i kulture počelo temeljiti na znanstvenim metodama i sustavnu radu. Kukuljević je svoj istraživački interes usmjerio na širok spektar područja, uključujući pravnu povijest, gospodarske i društvene odnose, organizaciju državnih i crkvenih struktura, narodne običaje, svakodnevni život te znanstvena i kulturna zbivanja. Takav pristup nije samo osnažio temelje kroatologije nego i ilustrirao važnost interdisciplinarnosti u formiranju moderne znanstvene paradigme (Mandušić, 2013). Između ostaloga, Katičić ističe da je Kukuljević svojim djelovanjem postavio temelje znanosti o hrvatskoj kulturi (kroatologiji), integrirajući širok spektar istraživačkih pristupa u područjima hrvatske povijesti, arheologije, epigrafije, književnosti i umjetnosti. Njegov doprinos ogleda se u uvođenju novih metoda, inovativnih načina promišljanja, novih perspektiva te kreativnu preoblikovanju postojećih spoznaja. Upravo je takva metodološka inovativnost, a ne samo predmeti njegova istraživanja, ključan element Kukuljevićeve originalnosti. Uz to, u svojim se radovima isticao interdisciplinarnošću te humanističkim i komparativnim pristupom, što je dodatno obogatilo znanstveno proučavanje hrvatske kulture (Katičić, 2011, p. 12-13).

U prvoj polovici 20. stoljeća uspostavom monarhističke Jugoslavije započinje sustavno potiskivanje hrvatske kulture i jezika, proces koji će se s još većim intenzitetom nastaviti u razdoblju komunističke Jugoslavije, obilježenom strogim političkim ograničenjima. Ipak, krajem 1960-ih i početkom 1970-ih godina dolazi do preporoda znanstvenoga

interesa za proučavanje hrvatske kulture. Taj se zamah može pripisati i donošenju *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika* 1967. godine te razvoju hrvatskoga nacionalno-reformnog pokreta poznatog pod imenom Hrvatsko proljeće. U tome je kontekstu prvi put artikulirana ideja o utemeljenju znanstvene discipline posvećene sustavnu istraživanju hrvatske kulture. No, formalna institucionalizacija ovoga područja postaje ostvariva tek nakon uspostave suverene i međunarodno priznate Republike Hrvatske 1992. godine. Već 1993. godine unutar Hrvatskih studija – *Studia Croatica* pri Sveučilištu u Zagrebu hrvatski filolozi Radoslav Katičić, Dalibor Brozović, August Kovačec i Mislav Ježić pokrenuli su Hrvatski komparativni studij *Croaticum* (Kovačić, 2010, 385). Ovaj se studij 1996. godine preimenuvao u studij hrvatske kulture, a 2008. godine dobio je današnji naziv – studij kroatologije. Taj je proces označio ne samo formalizaciju kroatologije kao akademske discipline nego i osnaživanje institucionalnih temelja za proučavanje, zaštitu i afirmaciju hrvatske kulturne baštine koja je kroz povijest bila izložena mnogim izazovima i prijetnjama.

Radoslav Katičić odigrao je ključnu ulogu u uspostavi kroatologije kao znanstvene discipline i studijskoga programa na prijediplomskoj, diplomskoj i doktorskoj razini, a potomje je formalno ostvareno od 2005. godine. Zbog svojega doprinosa razvoju ovoga područja često ga se naziva *duhovnim ocem Hrvatskih studija*. Katičić je bio nositelj prvoga predavanja na Hrvatskim studijima, održana na početku akademske 1993./1994. godine, na temu *Pismo pape Ivana X. od 925. i osnovne koordinate početaka hrvatske kulture*. Tim je predavanjem simbolično otvoren Hrvatski komparativni studij *Croaticum* (Šišak, 2023, p. 401). Naziv studija i znanstvene discipline *kroatologija* izazvao je određene rasprave među stručnjacima. Prema Marinku Šišku (2003, p. 402) autor toga naziva bio je Marko Samardžija, dok Mario Grčević i Artur Rafaelović Bagdasarov pripisuju njegovo autorstvo upravo Radoslavu Katičiću (Tunjić, 2019; Bagdasarov, 2022, p. 246). Bez obzira na različite interpretacije o podrijetlu pojma, Katičićeva uloga u definiranju i oblikovanju kroatologije kao akademske discipline ostaje neosporna, čime

je trajno obilježio institucionalni razvoj Hrvatskih studija i znanstvenoga te visokoškolskoga pristupa hrvatskoj kulturi.

Metode

Povezanost znanstvene metodologije i kulturnoga konteksta ne ogleđa se samo u pristupu istraživanjima nego i u ključnome mjestu koje zauzima jezik kao temeljni posrednik između znanosti i kulture. Jezik je ne samo medij izražavanja nego i osnovni okvir unutar kojega se oblikuju znanstvene i kulturne perspektive. Njegova uloga u strukturiranju identiteta i očuvanju kulturnoga sjećanja dodatno naglašava važnost promatranja znanstvenih metoda u svjetlu kulturno-jezičnih specifičnosti. Upravo kroz jezik, kao nositelja identiteta i kulturnih vrijednota, humanističke znanosti nalaze alat za dublje razumijevanje i interpretaciju znanstvenih pitanja.

Znanstvena djelatnost, promatrana kroz prizmu kulturnih perspektiva, zadobiva šire i raznolikije značenje, čime se njezina svrha uklapa u širi kontekst ljudskoga iskustva. Kulturni okvir neizostavan je za definiranje smisla i ciljeva znanstvenih istraživanja unutar specifičnih kulturnih sredina. Upravo taj kontekst omogućuje artikulaciju pitanja i odgovora ključnih za razumijevanje znanosti. Bez oslanjanja na kulturnu perspektivu znanstvena metodologija bila bi ograničena u svojoj sposobnosti da pruži uvid u dublje svrhe znanstvenoga djelovanja. U humanističkim znanostima ovaj je kulturni aspekt posebno naglašen, što objašnjava zašto je logička metoda, temeljena na argumentaciji i analizi, imala prioritetnu ulogu u razvoju istraživačkih postupaka, nadmašujući primjenu matematičkih metoda koje su primarno obilježje prirodnih znanosti (Ježić, 2014, p. 471-473).

Jezik predstavlja temeljnu riznicu kulturnoga sjećanja unutar određene komunikacijske zajednice, služeći kao ključni jamac očuvanja kulturne predaje i specifična pogleda na svijet te zajednice. On je ujedno primarni nositelj identiteta, osobito u pogledu duhovne dimenzije koja čini srž kulturne samosvijesti. Identitet se oblikuje kroz specifične norme i vrijednote koje jezik čuva i prenosi, dok je narodnost, kao sastavnica

identiteta, osobito važna u njegovoj slojevitoj strukturi. Jezik, stoga, nije samo sredstvo komunikacije nego i ključni nositelj kulturnoga identiteta, što je posebno vidljivo u kontekstu hrvatske kulturne povijesti, gdje se identitet neprestano promišlja i artikulira upravo kroz jezičnu prizmu (Gvozdanović, 2010, p. 40-42).

Hrvatska kultura, zbog svoje specifičnosti i netipičnosti, zahtijeva inovativne metodološke pristupe koji nadilaze okvire konvencionalnih nacionalnih humanističkih disciplina. Budući da takva metodologija još nije u potpunosti definirana niti sustavno razrađena, njezin razvoj zahtijeva komparativan pristup koji integrira različite discipline i omogućuje širi intelektualni zahvat. U tome kontekstu elementi poput pismene, likovne, glazbene i društvene kulture predstavljaju ključne aspekte kulturnoga izraza koji omogućuju dublje razumijevanje hrvatske kulturne posebnosti. Ovi su izrazi neizostavni u strukturiranju metodološkoga okvira prilagođena istraživanju specifičnosti hrvatske kulture (Katičić, 2010, p. 1-2).

Prema Marinku Šišku knjiga Radoslava Katičića *Na kroatističkim razkrižjima* (2004; 2011) pruža izvanredan primjer kroatološkoga pristupa i njegova širokog istraživačkog opsega. Ova publikacija na poseban način oslikava interdisciplinarnost kroatologije, povezujući lingvistička, kulturalna i historiografska gledišta u raščlambi ključnih pitanja vezanih za hrvatski jezik i identitet. Takav sveobuhvatan pristup ne samo da definira teorijski okvir kroatologije nego i potvrđuje njezin značaj kao metode koja može obuhvatiti kompleksnost hrvatske kulturne baštine. Studij kroatologije, prema Radoslavu Katičiću, osmišljen je kao interdisciplinarni i komparativni pristup istraživanju fenomena hrvatske kulture, pri čemu pruža širu perspektivu od specijaliziranih studija u tradicionalnim humanističkim disciplinama. Za razliku od ustaljenih modela obrazovanja na Filozofskome fakultetu i sličnim ustanovama, kroatologija nudi temeljit uvid u kulturne pojave i vrijednosti, omogućujući obuhvatniji analitički okvir bez udvostručavanja sadržaja. Takav pristup osposobljava stručnjake koji su sposobni sagledati kulturne fenomene iz široka spektra gledišta i komparativno ih analizirati, što ih čini prikladnijima za rad u uredništvima, kulturnim predstavništvima,

diplomaciji i turizmu. Katičić ističe da je kroatologija jednako važna uz studij hrvatskoga jezika i književnosti, kao što je studij komparativne književnosti nužan uz pojedinačne jezike i književnosti (Šišak, 2023, p. 403).

Kroatologija kao interdisciplinarna, a napose humanistička disciplina, dakle, koristi različite metode istraživanja iz raznih znanstvenih disciplina. Najprije, tu je *lingvistička metoda* za proučavanje jezika, dijalekata, morfologije, sintakse, fonologije i drugih lingvističkih elemenata hrvatskoga jezika. Upravo te raščlambe pomažu u razumijevanju strukture jezika, njegovih evolucijskih promjena te odnosa s drugim jezicima. Potom, tu je *književna raščlamba* koja podrazumijeva prorađivanje književnih djela napisanih na hrvatskome jeziku. Ta metoda uključuje proučavanje stilskih, tematskih i žanrovskih obilježja književnih tekstova kao i analizu književnih osobitosti kroz povijesna razdoblja. Zatim, imamo *historiografsku metodu* kroz prizmu proučavanja hrvatske, a napose kulturne povijesti. Ista omogućuje raščlambu povijesnih izvora, događaja, društvenih promjena i kulturnih razvoja. Historiografske metode koriste se za rekonstrukciju prošlosti, ali i shvaćanje utjecaja na formiranje hrvatskoga identiteta. Sljedeća je *etnografska metoda*. Proučavanje kulturnih praksi, tradicija, običaja, mitova te drugih elemenata etničke kulture omogućuje uvid u svakodnevni život, a time i kulturnu baštinu u Hrvata. Potom, *umjetnička raščlamba* koja podrazumijeva likovnu umjetnost, glazbu, kazalište i druge umjetničke izraze povezane s hrvatskom kulturom radi proučavanja djela kao odraza hrvatskoga kulturnog identiteta. Potom imamo *antropološku metodu* koja podrazumijeva proučavanje društva i kulture za razumijevanje društvenih struktura, običaja i identiteta zajednica u Hrvatskoj. Naposljetku, imamo različite *interdisciplinarne pristupe* koji objedinjuju različite metode i perspektive kako bi istraživanje dobilo cjelovitiji uvid u kompleksnost hrvatskoga kulturnog identiteta.

Javno mnijenje. Kroatologija i kroatistika

Raščlamba medijskoga sadržaja otkriva da kroatologija sve češće postaje tema suvremenih znanstvenih i stručnih polemika, pri čemu se posebno ističe pitanje razgraničenja između kroatologije i kroatistike. Kroatistika je već etablirana kao znanstveno polje, definirana sveučilišnim studijem i enciklopedijskim odrednicama⁴, dok kroatologiji takva formalna prepoznatljivost još uvijek nedostaje. Posljedično, značenjska razdioba ovih pojmova u znanstvenoj javnosti i dalje nije jasna, što često dovodi do njihova poistovjećivanja. Pojam kroatologije mnogi interpretiraju u široku smislu, kao sinonim za cjelokupno područje hrvatske etnolingvokulture i povijesti, premda između njih postoji temeljna razlika. Naime, kroatistika se usredotočuje na proučavanje hrvatskoga jezika, književnosti i folklora, dok kroatologija obuhvaća šire interdisciplinarno područje, uključujući hrvatsku povijest, etnologiju, religiologiju, politologiju, sociologiju, umjetnost i druge humanističke i društvene znanosti. Razlikovanje ovih pojmova ključan je izazov u oblikovanju suvremenoga razumijevanja kroatologije kao širega pojma koji integrira različita gledišta hrvatske kulturne i znanstvene baštine (Bagdasarov, 2022, p. 244-247).

Društvo studenata kroatologije *Cassius* 2013. godine ukazalo je otvorenim pismom na brojne izazove s kojima se suočavaju diplomirani kroatolozi na tržištu rada, osobito u kontekstu obrazovnoga sustava. Iako *Pravilnik o stručnoj spremi i pedagoško-psihološkom obrazovanju nastavnika u srednjim školama* omogućuje njihovo zapošljavanje na radnim mjestima profesora hrvatskoga jezika u srednjim školama,

⁴ Valja istaknuti da postojeća enciklopedijska definicija kroatistike implicitno uključuje elemente koji se mogu pripisati kroatologiji, čime se dodatno zamagľuje razlika između ovih dvaju pojmova. U definiciji se, između ostaloga, navodi kako je „narav hrvatske kulture takva da su samo najviši zahtjevi interdisciplinarnog i slojevitog promatranja primjereni njezinoj pojavi“. Nadalje, zaključni dio natuknice upućuje na uključenost disciplina poput arheologije, povijesti umjetnosti i povijesti filozofije u cjelokupno razumijevanje kroatistike. Spominje se i osnivanje Hrvatskih studija na Sveučilištu u Zagrebu tijekom 1990-ih kao odgovor na potrebu za sustavnijim proučavanjem hrvatske kulture. Ipak, unatoč ovom interdisciplinarnom okviru kroatologija se u definiciji uopće ne spominje, što ukazuje na nužnost njezina jasnijeg pozicioniranja unutar znanstvenoga i obrazovnoga diskursa. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/kroatistika>).

odgovarajući pravilnik za osnovne škole tu mogućnost ne predviđa, što je posljedica činjenice da 1996. godine nije bilo diplomiranih kroatologa. Ovaj je problem dodatno potenciran rigidnošću Agencije za odgoj i obrazovanje, koja sustavno onemogućuje polaganje stručnih ispita za profesore hrvatskoga jezika, unatoč tomu što resorno Ministarstvo odobrava odrađivanje pripravničkoga staža u osnovnim školama. Nastavnički smjer kroatologije, uspostavljen 2005. godine na Hrvatskim studijima uz trajnu dopusnicu Ministarstva, i uvođenje kroatologije kao interdisciplinarnoga znanstvenog polja 2008. godine u *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* nisu uspjeli ukloniti sustavne nesuglasice. Uz pismo Društvo je objavilo i svjedočanstva bivših studenata, koja dodatno osvjetljavaju apsurdne situacije nastale zbog proturječnih odluka različitih tijela unutar Ministarstva (M. L., 2013). Apsurd je bio još veći što su tada učitelji razredne nastave s pojačanim programom hrvatskoga jezika mogli predavati u osnovnoj školi, no kroatolozi nisu (Taradi, 2016).

Tijekom niza godina studentima kroatologije često je ponavljano da je izrada odgovarajućega pravilnika u tijeku, no rješenja nisu bila implementirana, što je dodatno produbljivalo nesuglasice između studenata kroatologije i kroatistike. Studenti kroatistike nerijetko su izražavali neslaganje sa zahtjevima kroatologa, argumentirajući da se kompetencije stečene tijekom studija bitno razlikuju. Ova razlika dodatno je objašnjavana prisutnošću obveznih predmeta na kroatologiji koji nisu izravno povezani s hrvatskom kulturom. Također, studenti kroatistike isticali su da je težina studija različita, temeljeći to na individualnim iskustvima prijelaza između studijskih programa, unatoč tomu što je taj aspekt subjektivan i teško mjerljiv. Posebno su naglašavali prednost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, gdje predaju ugledni stručnjaci za hrvatski jezik i književnost, čime su implicitno umanjivali vrijednost nastavnika i vanjskih suradnika angažiranih na studiju kroatologije (Šimunić, 2016).

Stupanjem na snagu novoga *Pravilnika o odgovarajućoj vrsti obrazovanja učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi* 28. siječnja 2019. godine riješeno je dugogodišnje pitanje zapošljavanja magistara edukacije kroatologije i magistara kroatologije kao učitelja hrvatskoga jezika

u osnovnim školama u Hrvatskoj. Ipak, ni ovaj korak nije uspio okončati polemike vezane za ulogu i kompetencije kroatologa u obrazovnome sustavu. Primjer takve reakcije jest kritika prof. dr. sc. Lahorke Plejić Poje, objavljena u listu *Vijenac*, gdje autorica iznosi negativno stajalište o reformi koja omogućuje kroatolozima i učiteljima razredne nastave s pojačanim hrvatskim predavanje predmeta *Hrvatski jezik*. Plejić Poje argumentira da je predmet usmjeren na jezične i književne kompetencije, a ne na kulturološke aspekte, te izražava zabrinutost da kroatolozi nisu prikladno pripremljeni za ovaj zadatak. Kao primjer navodi predmete poput *Hrvatska gastronomija i enologija*, *Hrvatski identitet u europskom kontekstu* i *Vrjednote hrvatskog ustavnog poretka*, koji, prema njezinu mišljenju, nemaju dovoljnu povezanost s osnovnim kompetencijama potrebnima za poučavanje hrvatskoga jezika. Autorica upozorava da se time fokus nastave pomiče prema kulturološkim aktivnostima, poput čitateljskih klubova i kulturoloških kružoka, dok se zanemaruje temeljna uloga nastave *Hrvatskoga jezika i književnosti* u školama (Plejić Poje, 2019).

Odgovor na kritiku uslijedio je brzo, objavom u idućemu broju *Vijenca* pod naslovom *Kroatolozi su kompetentni učitelji Hrvatskoga jezika*, koji već svojim naslovom sugerira odlučan stav u obrani kroatologa. U članku su istaknute sadržajne netočnosti i obezvrjeđujući stavovi izneseni prema sveučilišnomu studiju kroatologije, uz naglasak da nastava *Hrvatskoga jezika* u osnovnoj školi obuhvaća šire područje od jezika i književnosti, uključujući i jezično izražavanje te medijsku kulturu. Kao ključan element odgovora predstavljena je usporedba studijskih programa kroatistike na Filozofskome fakultetu u Zagrebu i kroatologije na Hrvatskim studijima, koja je pokazala da kroatolozi nisu zakinuti u pogledu obrazovnih kompetencija. Štoviše, studij kroatologije pruža širi opseg znanja, osobito s obzirom na hrvatsku kulturu, čime je bliži enciklopedijskoj definiciji kroatistike. Ova usporedba nastoji potvrditi da kroatolozi posjeduju dovoljno interdisciplinarnih i specijaliziranih kompetencija za učinkovito poučavanje hrvatskoga jezika, uključujući njegovo povijesno, kulturološko, jezično i književno obilježje (Radelj, 2019)

Zaključak

Kroatologija se tijekom svoga razvoja afirmirala kroz niz značajnih akademskih i institucionalnih postignuća, od uvođenja u *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima* do uspostave sveobuhvatna studijskog programa na prijediplomskoj, diplomskoj i doktorskoj razini. Iako je formalno priznata i osnažena brojnim istraživačkim i obrazovnim inicijativama, kroatologija i dalje suočava izazove koji se tiču njezine jasne definicije, javne percepcije i prepoznavanja u širem znanstvenom i obrazovnom sustavu. Ključni aspekt tih izazova odnosi se na razgraničenje kroatologije od kroatistike, što je tema koja generira znanstvene i stručne polemike. Premda kroatistika ima dublje ukorijenjen status kao etablirano znanstveno polje, kroatologija nudi širi interdisciplinarni okvir, uključujući ne samo jezik i književnost nego i povijest, umjetnost, etnologiju, religiologiju te druge humanističke i društvene znanosti.

Kroz povijesni razvoj kroatologije prepoznaje se njezin potencijal za istraživanje i dokumentiranje raznih sastavnica hrvatskoga nacionalnog identiteta. Od svojih početaka u 19. stoljeću, pod utjecajem nacionalnoga buđenja i romantizma, kroatologija je bila usmjerena na sustavno proučavanje hrvatske kulturne baštine i povijesti. Ključna figura toga razdoblja, Ivan Kukuljević Sakcinski, svojim je interdisciplinarnim radom postavio temelje ove znanstvene discipline. Njegov doprinos nije bio samo u sadržaju istraživanja nego i u metodološkome pristupu koji je obuhvaćao povijesne, arheološke, književne i umjetničke perspektive. Moderni razvoj kroatologije dodatno je osnažen institucionalizacijom Hrvatskih studija (danas Fakulteta hrvatskih studija).

Jedan od najvećih izazova kroatologije u suvremenome kontekstu odnosi se na javno mnijenje i percepciju njezine uloge u obrazovnome sustavu. Rasprave o kompetencijama kroatologa i njihovoj mogućnosti zapošljavanja u osnovnim i srednjim školama naglašavaju potrebu za još boljim usklađivanjem zakonodavnih okvira i priznanja ovoga studijskog programa. Problemi poput onemogućavanja polaganja stručnih ispita ili ograničenih profesionalnih prilika za diplomirane kroatologe ukazuju na nužnost institucionalnih reformi. Stupanjem na snagu *Pravilnika* iz

2019. godine otvorena su vrata za zapošljavanje kroatologa kao učitelja hrvatskoga jezika u osnovnim školama, no time nisu uklonjene sve prepreke, što potvrđuju i nastavne polemike u stručnim krugovima.

Polemike između kroatologa i kroatista dodatno naglašavaju potrebu za jasnijim definiranjem uloga i kompetencija kroatologije. Dok kroatistika primarno obuhvaća jezik, književnost i folklor, kroatologija se pozicionira kao širi znanstveni okvir koji istražuje složena gledišta hrvatske kulture i društva. Takav pristup nije samo akademske prirode, nego ima i širu društvenu relevantnost, pridonoseći oblikovanju kolektivne svijesti o nacionalnome identitetu i kulturnim vrijednostima. Upravo zbog toga ključno je ojačati interdisciplinarnu prirodu kroatologije te unaprijediti metodološke alate koji bi omogućili preciznije i dublje analize.

Perspektive budućnosti kroatologije leže u daljnjemu razvoju njezina znanstvenog i obrazovnog statusa. Kao mlado, ali dinamično znanstveno polje kroatologija mora nastaviti graditi svoj identitet kroz povećanje znanstvene produkcije, intenzivnije međunarodne suradnje i integraciju suvremenih metodoloških pristupa. U obrazovnome smislu važno je osigurati usklađenost studijskih programa s potrebama tržišta rada te pružiti studentima širok spektar kompetencija koje su primjenjive u različitim profesionalnim kontekstima, poput kulture, obrazovanja, diplomacije i turizma. Nadalje, važno je unaprijediti suradnju s drugim disciplinama kako bi se ojačala interdisciplinarnost i otvorila nova područja istraživanja.

Kroatologija ima potencijal postati ključan alat za razumijevanje i afirmaciju hrvatske kulture u globalnome kontekstu. Njezina uloga u promicanju hrvatskoga identiteta i kulturne baštine, kao i njezina sposobnost integracije različitih znanstvenih pristupa, čini je nezaobilaznom u suvremenome znanstvenom i obrazovnom prostoru Hrvatske. Budući razvoj kroatologije trebao bi biti usmjeren prema povećanju njezine vidljivosti, akademske prepoznatljivosti i društvene relevantnosti kako bi u potpunosti ostvarila svoj potencijal u dinamičnu i promjenjivu globalnom okružju.

Literatura

- Gvozdanović, J. (2010). Jezik i kulturni identitet Hrvata. *Kroatologija*, 1(1), 39–57.
- Ježić, M. (2014). Kulturne perspektive i znanstvena metodologija. *Filozofska istraživanja*, 34(4), 471–485.
- Katičić, R. (2010). Glavna obilježja hrvatske kulture. *Kroatologija*, 1(1), 1–10.
- Katičić, R. (2011). Ivan Kukuljević Sakcinski i hrvatski studiji. In T. Maštrović (Ur.), *Zbornik radova o Ivanu Kukuljeviću Sakcionskom* (pp. 11–16). Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Kovačić, M. (2010). Profesoru na dar. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 36(2), 448–452.
- Kresnik, I. (2018). Časopis Kroatologija od osnutka do danas. *Kroatologija*, 9(1-2), 1–2.
- L. M. (2013, 13. II.). *Apsurd: Magistri kroatologije smiju raditi u srednjim školama, ali „nisu kompetentni“ za osnovne škole*. Index.hr. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Apsurd-Magistri-kroatologije-smiju-raditi-u-srednjim-skolama-ali-nisu-kompetentni-za-osnovne-skole/660161.aspx>
- Mehler, A., & Hoffman, B. *Area Studies*. Britannica.com. Preuzeto 15. XI. 2024., sa from <https://www.britannica.com/topic/area-studies>
- Nagórko, A. (2004). Etonoligvistika i kulturemi u međujezičnom prostoru. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30(1), 131–143.
- Plejić Poje, L. (2019, 7. III.). *Još koja (p)o kurikulu, lektiri, hrvatskom*. Vijenac, 653. <https://www.matica.hr/vijenac/653/jos-koja-po-kurikulu-lektiri-hrvatskom-28856/>
- Radelj, P. M. (2019, 21. III.). *Kroatolozi su kompetentni učitelji Hrvatskoga jezika*. Vijenac, 654. <https://www.matica.hr/vijenac/654/kroatolozi-su-kompetentni-ucitelji-hrvatskoga-jezika-28892/>

- Rafaelović Bagdasarov, A. (2022). Još jednom o kroatologiji i kroatistici. *Kroatologija*, 13(3), 244–248.
- Šimunić, M. (2016, 17. VI.). *Kroatolog je kroatistu vuk ili priča o tome tko je u pravu*. Srednja.hr. <https://www.srednja.hr/faks/kroatolog-je-kroatistu-vuk-ili-prica-o-tome-tko-je-u-pravu-8/>
- Šišak, M. (2023). Profesor Katičić i Hrvatski studiji. In S. Damjanović & D. Zorić (Ur.), *Učitelj i prijatelj. Zbornik radova u čast Radoslavu Katičiću* (pp. 401–412). Matica hrvatska.
- Taradi, G. (2016, 28. X.). *Hoće li studenti kroatologije dati mira novom ministru obrazovanja prvih 100 dana?*. Međimurje.info. <https://www.medjimurje.info/hoce-li-studenti-kroatologije-dati-mira-novom-ministru-obrazovanja-prvih-100-dana/>
- Kroatistika*. (2013–2024). In *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto 15. XI. 2024., sa <https://www.enciklopedija.hr/clanak/kroatistika>